

Andreas Ytterstad

SEIEREN FØLGER VÅRE FANER? HVORDAN GJØRE KLIMAKAMPEN TIL FAG- BEVEGELSENS JOBB NUMMER ÉN¹

Seieren følger våre faner
Fram gjennom stormer og strid,
løft dem høyt i sterke hender
over vår jernhårde tid.

Innledning

Regjeringens politikk for oljeutvinning er ikke synlig berørt av de siste årenes rapporter og forskning på hvor mye olje, gass og kull som må forbli i bakken for å unngå katastrofale klimaendringer. Like etter at en rapport i tidskriftet *Nature* hadde vist at oljeutvinning i Arktis ikke var forenelig med et mål om å unngå en global oppvarming på 2 grader, kom den 23. konsesjonsrunden. Her utlyste regjeringen alt oljeindustrien ville ha i Barentshavet.

Mellom all sedvanlig virak på Stortinget og i mediene om spill og løftebrudd i regjeringen, nådde en visjonær, planlagt og samlet respons på denne utlysningen (så vidt) frem i offentligheten.² Norsk Tjenestemannslags leder John Leirvaag, Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken, og biskop Tor Jørgensen gikk sammen i en oppfordring om å bremse norsk oljeutvinning og ba folk skrive under kampanjen *100.000 klimajobber nå!* Denne underskriftskampanjen sprang ut av konferansen *Broen til framtiden*, som ble avholdt første gang den 27. februar i 2014.³

En klimaløsning nedenfra er i ferd med å ta form i Norge, der flere ikke bare ser, men ønsker å fjerne «elefanten i rommet» – norsk oljeutvinning. Kravet om 100.000 nye klimajobber, vitner samtidig om en strategi der et «nei» til mer av det som fører til global oppvarming er koblet med et positivt alternativ:

«Kampen for klimajobber og grønne arbeidsplasser er broen. En bro mellom Norge som oljenasjon til et land som går over til fornybar energi. En bro mellom de umiddelbare behovene som de fleste har, med eller uten sin familie, for gode, trygge jobber – og det behovet som alt levende liv på planeten har for å få ned utslippene av klimagasser.»⁴

Dette skrev jeg selv i en håndbok som ble utviklet gjennom diskusjoner mellom tillitsvalgte i fagforeninger og engasjerte forskere i *Concerned Scientists Norway* (hvor jeg er nestleder). Boken ble støttet av alliansen klimavalg 2013, tre nasjonale fagforbund i tillegg til LO i Oslo, Den norske kirke og store deler av miljøbevegelsen.

Grønne arbeidsplasser ble definert bredt, som alle måter eksisterende arbeidsplasser kunne gjøres mer miljøvennlige eller klimavennlige på. Nedre Eiker modellen, der verneombudene ble gjort ansvarlige også overfor det ytre miljøet, var ett av eksemplene vi løftet fram. Klimajobber, derimot, er arbeidsplasser som direkte og åpenbart kutter utslipp. De 100.000 klimajobbene boken krevde, var fordelt mellom arbeidsplasser i havvind og transportsektoren.⁵ Men det vesentlige med klimajobbene er at vi ikke har dem i dag, og at vi krever at *myndighetene* (ikke markedet) tar hovedansvaret med å skape disse arbeidsplassene, samtidig med at vi foretar «en kontrollert nedtrapping i Nordsjøen».⁶ Klimajobber er altså definert politisk, ikke generisk. Det er vindturbiner *i stedet* for oljerigger, og jernbaner *framfor* flere flyavganger, som gjør klimajobber til klimajobber. Dessuten krevde vi at det måtte satses nå, og at det måtte satses stort og industrielt. Akkurat som en svale ikke gjør en sommer, er et pilotprosjekt med grønn teknologi – som Statoils Hywind prosjekt – ingen klimaomstilling.

Med utgangspunkt i erfaringene med å jobbe frem alliansene bak en reell klimaomstilling av Norge nedenfra, samt deltagelse på flere av den internasjonale fagbevegelsens aktiviteter under siste klimatoppmøte i Lima, spør jeg i denne artikkelen hva som skal til for at en klimajobbstrategi skal kunne vinne frem. Og der hvor boken ble skrevet i vi-form, fordi det virkelig var et kollektivt prosjekt, er det kun jeg selv som står for svarene her.

Etter en første bolk om seier og klimavitenskap følger en rekke mellomtitler som alle maner til kamp. Men i analysen av disse erfaringene tar jeg med problemene så vel som potensialet i fagbevegelsens klimakamp. Ja, det er like godt å innrømme det først som sist: fagbevegelsen i Norge så vel som internasjonalt er, for å si det forsiktig, ganske langt unna å gjøre klimakampen til jobb nummer én. Likevel forsøker jeg å legge noen første steiner, i den broen til framtiden, som fagbevegelsen kan tenkes å bygge.

Seier og klimavitenskap

Aller først må det sies noen ord om hva det å vinne klimakampen i det hele tatt skulle bety. En seier kommer ikke på bestemte datoer, som i EU-kampen, ei heller i løpet av siste natta på internasjonale klimatoppmøter. Forventningene har steget litt foran årets toppmøte i Paris, men selv om det – sjokk over alle sjokk – skulle komme en internasjonal avtale om utslippskutt der, vil den bli laget som en sil. En seier vil heller ikke komme som et enkelt lovforslag, som da fagbevegelsen kjempet frem 8-timersdagen (selv om lov-strategien også vinner terreng i den norske klimabevegelsen).⁷

Mer fundamentalt er resultatene av, og dermed ofrene for, den globale oppvarmingen allerede her. I 2009 utkom en rapport fra Kofi Annan's *Global Humanitarian Forum* med den talende tittelen *The Anatomy of a Silent Crisis*, som anslo at 325 millioner mennesker årlig rammes alvorlig, og at

mer enn 300.000 mennesker dør, som følge av klimaendringene vi allerede har fått.⁸ I det hele tatt å snakke om seier i klimakampen kan fortone seg som en fornærmelse, både mot barna som mistet husene sine i Kvam, da Gudbrandsdalen sto under vann, og mot barna som omkom da verdens sterkeste tyfon rammet Filippinene.⁹

Ikke desto mindre gir det dyp eksistensiell mening å mane til kamp for å unngå de aller mest katastrofale klimaendringene. Siden selv ordet katastrofe ikke egentlig er dekkende for noe mye verre enn tyfonen på Filippinene, er det verdt å stave ut de verste scenarioene: Fortsetter vi dagens eksponentielle utslippskurve, vil det om 600 år bli umulig for mennesker å puste; og brenner vi opp alle konvensjonelle og ukonvensjonelle reserver, risikerer vi en for-dampet atmosfære, som på Venus.¹⁰

I ord er de fleste lands ledere enige om å unngå en global oppvarming på over 2°C, fordi man anslår at en viktig terskel for irreversible klimaendringer går omtrent ved 450 deler CO₂ per million (ppm) i atmosfæren. Ledere for spesielt sårbare land, som Maldivene, mener vi må kutte mer og raskere, slik at vi kommer ned i 350 ppm (per i dag har vi bikket over 400). Men i praksis kan vi ikke engang stole på lederne for de mest utsatte landene. Maldivene skulle få ekstra bistand fra USA mot å godta København-talen i 2009; og Filipinenes Yeb Sano, kjent for sin sterke appell på klimatoppmøtet i Warszawa i 2013, ble angivelig presset både av EU og USA til ikke engang å komme på toppmøtet i Lima nylig.¹¹

Terskelen for hva som er nødvendig å kutte, det jeg og andre har kalt for «naturlig realisme», må derfor settes gjennom sannhetssøkende vitenskapelig kunnskap om jordas tålegrenser, ikke politikeres oppfatning av hva som er «praktisk» mulig. I følge *The Global Carbon Project* må kurvene snus, fra å gå opp med 2–3% per år – slik de gjør nå – til å gå ned 5-7%.¹² Sagt på en annen måte, og med annen forskning, må minst 80% av de fossile reservene bli liggende i bakken. Bare en klimapolitikk som tar disse tallene på alvor, som utvikler strategier og bygger allianser for slike utslippsreduksjoner, som tar «sprang» for å «forandre alt», fører en kamp for seier.¹³ Alt annet er i beste fall midlertidig klimatilpasning (flere sandsekker), i nest verste fall «å fikle mens Roma brenner» (1,50 kr. i plastposeavgift), og i verste og faktiske fall: å fyre opp planeten ytterligere med mer olje, gass og kull (den 23. kon-sesjonsrunden).

En kamp nedenfra

Søndag 7. september 2014 hadde International Trade Union Confederation (ITUC) en hel dag med strategiske diskusjoner i Lima, om fagforeningenes klimastrategi frem mot Paris i år. Der stusset jeg over å høre Anabella Rosemberg, miljø og arbeidsmiljøansvarlig i ITUC, snakke om behovet for å forsvare vitenskapelig baserte klimamål, inntil jeg leste Sean Sweeneys

analyse av hvordan fagbevegelsens posisjoner internasjonalt har endret seg de siste årene. Da skjønte jeg at deler av fagbevegelsen, som amerikanske AFL-CIO, har protestert mot FN-baserte mål om utslippskutt. Som de skrev i et memo til ITUC: «AFL-CIO er bekymret over misforholdet mellom (klima-panelets) foreslåtte mål og tilgjengeligheten til avgjørende teknologier, som karbonfangst og lagring».¹⁴ Sweeney har i et tidligere arbeid gitt direkte deprimerende eksempler på hvordan store deler av amerikansk fagbevegelse har stilt seg helt bak «fracking», jakten på ukonvensjonelle olje- og gassreserver i USA og Canada.¹⁵

Deler av den reelt eksisterende fagbevegelsen ser med andre ord ut til å være på den andre siden i klimakampen, de som kjemper for rørledninger for Canadas tjæresandolje eller nye konsesjoner i Barentshavet. Både i mediene og hos mange på venstresiden ser det da også av og til ut som om hele fagbevegelsen, hele LO, er akkurat her, hundre prosent for all olje og gass. Typisk nok var det LO-lederen, ikke Norsk industri, Rederiforbundet eller Norsk olje og gass, som fikk mest oppmerksomhet da de krevde konsekvensutredning av Lofoten fra den innkommende blå-blå regjeringen i september 2013.

En antageligvis større del av fagbevegelsen har imidlertid pleid å innta en mellomposisjon. Uten å fornekte klimaalvoret, men også uten å konfrontere oljemakten direkte, tar de nokså forsiktig til orde for et «grønt skifte». Metoden er normalt et trepartssamarbeid med næringsliv og myndigheter, utgivelse av felles rapporter, for eksempel om vindkraft *ved siden av* oljeplattformene, og lobbyisme.¹⁶ Allerede i 2007 ble både ITUC og ILO (International Labour Organization) med i FNs miljøprogram (UNEP) «Green Economy Initiative». Med finanskrisen så det til og med ut som Obama ville gå inn for en «Green New Deal» der klimakrisen representerte en mulighet «fordi hvis vi skaper en ny økonomi av ny energi, kan vi skape fem millioner nye jobber...»¹⁷ Den danske fagbevegelsen, som i likhet med Natur og Ungdom den gang håpet på Obama, var dypt involvert i korridorene for å få til en avtale i København, men de deltok ikke i demonstrasjonene eller på folkets klimamøte, Klimaforum 09.¹⁸ I 2010 kom Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) sammen med WWF ut med rapporten «Grønn økonomi i Norge», som baserte sine definisjoner av grønne jobber på arbeidet til FNs miljøprogram.¹⁹ I essens handler disse definisjonene om ressurs-effektivitet. Det er problematisk, så lenge mye av hegemoniet for norsk olje og klimapolitikk hviler på et premiss om at norsk olje og gass er «renere», altså mer ressurseffektiv, enn andres.²⁰

Kollapsen i København, kollapsen for Obamas milde bud om en smule Keynes, og – kanskje mindre kjent i Norge – kollapsen for UNEPs grønne økonomiprojekt i Rio i 2012, har imidlertid åpnet for og styrket en tredje mulighet innenfor fagbevegelsen internasjonalt, der åpen mobilisering nedenfra står i sentrum. Etter nok en fadese av et klimatoppmøte i Warszawa i

2013, gjennomsmurt av fossil kapital fra topp til tå, forlot fagbevegelsen toppmøtet i protest sammen med miljøorganisasjonene. Generalsekretæren i ITUC, Sharan Burrow mente at «Det som skjedde her, vil galvanisere den globale besluttsomheten og danne et fundament for en klimabevegelse ledet av folket».²¹ Og i ITUCs innspill til toppmøtet i Lima fins det flere spor av en mer radikal agenda: et togradersmål «eller 1,5°C hvis mulig», en demokratisk kontroll over energien og – uthevet på første side: «Fagbevegelsen er overbevist om at bare et massivt krav fra befolkningen vil være i stand til å korrigere den nåværende mangel på ambisjoner».²²

Dette perspektivet om en mobilisering og en kamp nedenfra, ble mye skarpere formulert i norsk sammenheng av forbundslederne i Fagforbundet, EL&IT og NTL, sammen med lederen av LO i Oslo i en kronikk i *LO-aktuelt*, 14.09.2012. Denne kronikken la hovedvekten på at klimakampen var en *kamp om samfunnsmakten*.²³ Det viste at fagbevegelsen kan drive frem en klimapolitikk som *alternativ* til klimakvoter og månelanding på Mongstad, altså mer i tråd med vitenskapens krav til ambisiøse mål.²⁴ Undertegnede kunne ta kontakt med disse fagforeningene, og fortsette med diskusjonene som munnet ut i boken og kampanjen for 100.000 klimajobber.

En kamp som ikke vinnes alene

Kronikken i *LO-aktuelt* var også tydelig på at en revitalisert fagbevegelse med ambisjoner om å spille en hovedrolle i klimakampen må bygge allianser med miljøbevegelsen. Fagforbundet og NTL er antageligvis de forbundene i LO som har lengst tradisjon for et slikt samarbeid i Norge. På det nylig avholdte landsmøtet til NTL var Lars Haltbrekken en av talerne, og klimaspørsmålet var blant de mest diskuterte spørsmålene fra salen.²⁵ Det er imidlertid viktig å få med seg at slik alliansebygging har lange historiske røtter. Den gang fagbevegelsen var en sosial bevegelse, tok den ofte opp i seg naturspørsmål. Nora Räthzel og David Uzzel, pionerer innenfor fagfeltet environmental labour studies, har vist hvordan denne alliansebyggingen er i vekst, særlig i det globale sør.²⁶ I Lima var fagforeningene med på å organisere det folkelige møtet, og de gikk i spissen av den store demonstrasjonen. Generalsekretær i vannarbeidernes fagforening FENTAP, Luis Isarra Delgado, gikk helt fremst, og trosset dermed den peruanske regjeringen, som hadde forsøkt å disiplinere ham foran klimatoppmøtet.²⁷

Gitt behovet for enorme kutt i utslipp, og gitt de sprikende posisjonene innenfor fagbevegelsen skissert ovenfor, er sterkere allianser mellom den mer radikale fløyen av fagbevegelsen og miljøbevegelsen en maktpolitisk nødvendighet. Sammen står man sterkere, rett og slett. I Norge har perspektivet om en klimaløsning nedenfra blitt hjulpet for det første fordi besteforeldreaksjonen i 2011 var forutseende og kreative nok til å etablere Klimavalg 2013, som senere skulle bli til Klimavalgalliansen.²⁸ For det andre har

kirkens miljøengasjement både i Klimavalgalliansen og som den tredje delen i «treenigheten» bak Broen til fremtiden, vært svært viktig. «Dette vil Kirken være med på!» skriver biskop Ingeborg Middtømme på kampanjens infofolder.

Men på det beste bidrar slikt samarbeid ikke bare til at man blir flere og sterkere, men at alliansen blir klarere på at det er en klimaløsning nedenfra som nå trengs. Som naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken formulerte det, i en artikkel der han sier seg enig med Naomi Kleins poenger om at miljøbevegelsen har blitt for teknisk og spesialisert, uten teorier om virkelig endring:

«De siste årene har kraftige allianser gjenoppstått, enda sterkere enn før. Gjennom nettverket Klimavalgalliansen krever nå Den norske kirke, Norges Bondelag, deler av LO, Norges Speiderforbund og Kirkens Nødhjelp, for å nevne noen, redusert oljeutvinning og kutt i norske utslipp. 'Broen til fremtiden' er et samarbeid mellom mange nøkkelorganisasjoner i blant annet norsk fagbevegelse, miljøbevegelse og kirka. Nå kjører de kampanjen 'Brems norsk oljeutvinning – 100.000 klimajobber nå!', der målet er 100.000 underskrifter. I 1. mai-toget i år var en av Oslo LOs hovedparoler 'Skap grønne jobber NÅ – brems oljeutvinninga'.»²⁹

Sammen blir man ikke bare sterkere, men – på det beste – politisk modigere.

En kamp mot norsk oljeutvinning

Et slikt mot trengs, fordi den sentrale driveren av global oppvarming «made in Norway», lenge har vært fredet. Alliansene og argumentene som er bygd rundt ideen om at norsk olje og gass-eksport, ja endog oljeselskapenes investeringer i utlandet, er løsninger på klimakrisa, har lang fartstid, og er mye mektigere enn Broen til fremtiden. Det har vært enighet på Stortinget om oljepolitikken, kunne Høyres Siri Melling fornøyd konstatere i en paneldebatt titulert «Når skal vi kutte olja?», der undertegnende var en av de andre i panelet.³⁰ Underforstått, vi kan protestere for all verden, men Løvebakken blir med på ferden. Hvis det blir en liten brems, skal det under ingen omstendigheter begrunnes eller planlegges som en måte å unngå klimakatastrofen. En freding av Lofoten og Vesterålen, en midlertid stans akkurat ved iskanten i Barentshavet eller en lav oljepris, gjør det bare desto viktigere for regjeringen å få opp tempoet og volumet igjen. Oljeminister Tord Lien er som Tengel i Brødrene Løvehjerte: Katla skal fores med alle som ikke er helt lojale mot full gass.³¹ Dessverre sier også Industri og Energis leder Leif Sande, at «Vi bør produsere den oljen vi har mulighet for. En utfasing av oljeindustrien er bare en symbolløsning.»³²

Sakte, slettes ikke sikkert, men mer synlig enn før, slås det sprekker i denne enigheten. Jonas Gahr Støre ble raskt tatt i skole av Leif Sande, da han på

AUFs sommerleir i fjor tillot seg å si at Norge ikke kan forbli uberørt av forskningsbrøkene om hvor stor del av verdens olje og gass som må bli liggende i jorda.³³ Men AUF tok dette budskapet på alvor under sitt landsmøte noen måneder senere. Organisasjonens nye leder Mani Hussaini svarte følgende, på spørsmål om motstanden innad i LO og AP:

«For fagbevegelsen er det viktigste arbeid til alle. Arbeid til alle i morgen er nesten viktigere enn i dag. Vi må skape arbeidsplasser for våre barn og barnebarn. Oljenæringen er på vei ut, det er en gammeldags næring som ikke kan fortsette, jordkloden tåler det ikke. Det er mulig å finne arbeidsplasser i nye næringer.»³⁴

Hussaini var tidlig ute med å signere på underskriftsaksjonen til Broen til framtiden, da den ble lansert 18. september 2014. På denne lanseringen var Fagforbundets leder Mette Nord en av de tre aller første underskriverne, og *Klassekampen* kunne dagen etter lanseringen sitere henne på at «Vi må skru igjen kranene».

Mye gjenstår før slike uttalelser blir realpolitikk fra fagbevegelsens side. Men siden vi har et norsk oljeeventyr som kolliderer med jordkloden, og en blå-blå regjering med Tengeli i spissen, er det i hvert fall duket for Brødrene Løvehjerte, og en folkelig vei ut av uføret. Som Truls Gulowsen, leder i Greenpeace sier det på kampanjens infofolder: «Vi kan ikke bare si nei, vi må også ha en strategi for å få med oss flertallet på positive klimaløsninger. Klimajobber gjør 'det umulige' mulig: å bremse norsk oljeutvinning.»

En kamp for politisk styring

Siden underskriftsaksjonen ble lansert i fjor høst, har imidlertid oljeprisen stupt – og mange spør at fallet vil vare en stund. Arbeidsløsheten øker, særlig på Vestlandet. Folk som mister jobber her og nå, kan meget vel bli provoserte over å høre om jordkloden, og vil trolig ikke ha særlig sans for metaforer om Løvehjerte versus Løvebakken heller. Uten arbeid å gå til her og nå, føler de fleste seg som en liten lort. Samtidig er det også mulig å se for seg økt oppslutning om en kampanje for klimajobber, når faren for en økonomisk blåmandag blir tydeligere. Helge Ryggvik viser i boken som ble utgitt i 2013 av alliansen bak Broen til framtiden, at en planlagt, parallell omstilling vil være bedre enn den kaotiske som vil komme uansett: «Både for å unngå arbeidsløshet og for å sikre at effekten blir maksimal, må en nedtrapping av oljevirkomheten forutsette en omlegging der Norge ikke bare blir karbonnøytralt, men ender opp som en storleverandør av ren kraft som vannkraft og vindkraft.» Markedets muligheter i fornybar ligger til grunn for Jens Ulltveit-Moes advarsler mot å investere i oljeindustrien i Barentshavet som en *finansiell* katastrofe.³⁵ I det hele tatt florerer det med «framsnakking» av fornybar energi om dagen, med særlig håp om at solenergi, skal kunne konkurrere på pris med olje, kull og gass.

Ikke desto mindre er det her store deler av fagbevegelsen kan spille en strategisk nøkkelrolle, ved å insistere på at «Den dagen markedene bestemmer at det er fornybar som gjelder og fossilt er ut, er det for sent. For sent å foreta en kontrollert nedtrapping i Nordsjøen, for sent å bygge grønne anstendige arbeidsplasser.»³⁶ Denne skepsisen til at markedet skal ordne omstillingen, med et lite virkemiddel eller to i ermet, ser også ut til å vokse i den internasjonale kirkebevegelsen, og er selvsagt et hovedpoeng for Naomi Klein.³⁷

Det er et tegn i den norske tiden, at Arbeiderpartiets leder anmeldte Klein i *Aftenposten*, med påfølgende debatt om kapitalismen som system, med representanter fra Rødt. Også han er klar på at det er politisk styring som trengs for å redde verden fra klimakatastrofe. «Klein leverer (..) overbevisende argumenter for at fellesskapsløsninger – drevet frem av folkelige bevegelser, men vedtatt og iverksatt av politikere – er hovednøkkelen til å løse de enorme utfordringene vi står overfor.»³⁸

Støres kommentarer illustrerer hvorfor en bred folkelig mobilisering med fagbevegelsen i sentrum, kan appellere direkte til klassisk sosialdemokratisk planøkonomi, slik jeg også gjør eksplisitt i boken vår.³⁹ Støres formulering av «hovednøkkelen» er god: Fellesskapsløsninger, drevet frem av folkelige bevegelser, vedtatt og iverksatt av politikere. Det er sunn fornuft det går an å få med seg folk flest på.

En kamp for en annen verden

Samtidig og parallelt med at en klimajobbkampanje kan og må støtte seg på den sunne fornuft, må imidlertid de mer radikale blant oss *utfordre* den sunne fornuft.⁴⁰ Ambisjonen om å vinne, eller Kleins formulering om å forandre «alt» for å få ned utslippene raskt nok, ble for Støre «for mye av en salgspakat, tett opp mot det vi har hørt fra selgere av andre universalløsninger i historien.»⁴¹ Sannsynligvis er de fleste som slutter seg til Broen til fremtiden tilsvarende pragmatisk anlagt: kan vi ikke heller forene politisk styring med marked, politisk realisme med naturlig realisme, stenging av Lofoten med åpning av Barentshavet, nye oljefelt med elektrifisering av plattformene? Bærekraftig utvikling er selve samlebegrepet for å harmonisere alle slike motsetninger, selv om det den gangen Gro Harlem Brundtland introduserte det, betød noe mer konkret og radikalt.⁴²

Erfaringene med Arbeiderpartiet de gangene de akslet ledertrøya i klimakampen, både under Gro og under Jens, er imidlertid at både kompromissene og resultatene ble for svake. For å få ned utslippene med mellom 5 og 7% i året, det den naturlige realismen krever av oss, kan det hende vi trenger *helt nye* fellesskapsløsninger, som ikke innebærer kompromisser med markedets usynlige hånd (klimavoter) eller med ideen om «ren» olje eller gass (karbonfangst og lagring). En dyptgripende systemendring der man demo-

kratisk tar kontroll over produksjonen, bremses den og dreies den i mer fornybar retning, skyldes ikke et totalitært behov for en universalløsning. Det er geofysikken, ikke Marx, ikke raddiser i LO i Oslo, og ikke museums-voktere i *Vardøger*, som har behov for en klimakamp om samfunnsmakten. Det er de fattigste, de som ikke har makt, verken i Nord eller Sør i verden, som har mest å vinne på at denne kampen vinnes.⁴³ Som Andreas Malm formulerte det, for sju mislykkede klimatoppmøter siden: «I klartekst, ikke som en følge av hvordan man ser på samfunnet, men som følge av vitenskapen om klimaendringene: *vi har ventet for lenge allerede, og jo lengre vi venter, desto mer nødvendig blir det at angrepet på de fossile brennstoffene blir kompromissløst: en revolusjon*».⁴⁴

En kamp her og nå

For meg som for andre økologiske marxister er det vanskelig å tenke seg noen mektigere eller mer sannsynlig aktør for en slik revolusjon enn den globale arbeiderklassen.⁴⁵ Men vel så viktig som å forsøke å overbevise flere om dette standpunktet rent teoretisk, er det å vise frem eksempler på at fagbevegelsen allerede her og nå gjør klimakampen til en viktig sak for deres medlemmer. Vannarbeidernes fagforening FENTAP i Peru sluttet seg i Lima til *Trade Unions for Energy Democracy*, en voksende sammenslutning av fagforeninger i en rekke land som har offentlig, demokratisk kontroll over energien som sitt hovedkrav. Sykepleiernes fagforening i USA støtter alle protester mot «fracking», ikke fordi de har regnet seg frem til naturens tålegrense globalt, men fordi helse er deres fag, og helsekonsekvensene av «fracking» ikke er utredet. Lars Henrikssons strategi for bilarbeidere på Volvo er å trekke veksler på tradisjoner med solidaritet og kamp i deres fagforeninger, for å produsere noe *annet* med den kunnskapen de besitter.⁴⁶ En tilsvarende strategi kunne blitt utformet av fagforeninger i Nordsjøen, som kunne satt opp havvindparker i stedet for oljeplattformer. Som Nora Räthzel og David Uzzell konkluderer: «Fagforeninger i forskjellige land, og fagorganiserte så vel som uorganiserte arbeidere på spesifikke arbeidsplasser, må se alternativer til måtene de arbeider på *nå*».⁴⁷

Byggesteiner for broen til framtiden

Det er sannelig en jernhård tid vi lever i. Utslippskurvene globalt har bare én kort midlertid dipp de siste årene, under finanskrisen i 2007. Kristin Halvorsen dro gullkortet i en rød-grønn regjering for å skjerme oss fra den, og vi ble oppfordret til å shoppe mer. Det gullkortet dras ikke for å redde oss fra klimakatastrofe. I dag er vippeposisjonen til Venstre og KrF det som tilbys av klimahåp fra Løvebakken. På et frokostmøte av Norsk klimastiftelse om «En kostnadseffektiv og virkningsfull klimapolitikk» i november hadde

Trine Skei Grande tre løsninger på klimakrisen: «Markedet, markedet, og markedet».⁴⁸

Fagbevegelsen i Norge, mer i Europa og enda mer i det globale Sør, har i beste fall klima på dagsorden som en sidegeskjeft. Primæroppgaven forblir å holde skansen, bevare lønns- og arbeidsvilkår for fagforeningens medlemmer, i en verden der «markedet, markedet, markedet» dominerer stadig mer, og der stater og investorer leter etter stadig mer olje, gass og kull. Et grønt skifte basert på markedskreftene og en internasjonal pris på karbon, ser mer og mer ut som en håpløs bypassoperasjon. For å få ned utslippene, kreves det en transplantasjon av hele det fossile hjertet i økonomien.

Heldigvis, i stedet for bare å fortvile, har deler av fagbevegelsen begynt å se til mobilisering nedenfra og til alliansebygging med miljøbevegelsen og andre, for å revitalisere seg selv.

Utgangspunktet for en klimastrategi for fagbevegelsen må være vitenskapen. Det fins intet arbeid uten natur. Det fins ingen jobber på en død planet. Men det er likevel ikke lett å sage over grenen man selv sitter på. Oljeindustrien har makta, infrastrukturen og de statlige subsidiene som vind, vann og sol ofte mangler.⁴⁹ Selv om det teknisk og økonomisk lar seg gjøre å få til en omstilling i tide, er det politisk og sosialt veldig vanskelig.⁵⁰ Dette har vi sett i Norge, ved at et bortimot samlet Storting i årevis har betraktet tildelinger av konsesjoner i Nordsjøen som en naturlov, og klimapolitikk som noe man bedriver etter at oljeindustrien har fått sitt. Det er ikke Tord Liens personlige arroganse, men tyngden i det norske oljehegemoniet, som får ham til å kommentere muligheten for at Gahr Støre skulle kunne stikke kjepper i hjulene for den 23. konsesjonsrunden slik: «Jeg vet at Ap har hatt en del seminaraktivitet i det siste. Men jeg synes det er oppsiktsvekkende om de sprer usikkerhet for bransjen nå.»⁵¹

Alliansen som er bygd opp rundt Broen til framtiden, viser imidlertid at det politiske motet vokser i takt med alliansebyggingen og en strategi for en planlagt omstilling vekk fra olje, ved hjelp av 100.000 nye klimajobber. Uten noe egentlig apparat eller organisasjon for innsamling av underskrifter, nærmet Broen til framtiden seg de første 10.000 underskriftene for dette kravet idet dette manuskriptet gikk i trykken.

At flere av SVs stortingsrepresentanter, inkludert Audun Lysbakken og Heikki Holmås, har skrevet under, er gledelig, om ikke overraskende. Viktigere for den radikale fagbevegelsen sin del er det trolig at Arbeiderpartiet i opposisjon ser ut til å ville gjøre klima til en av sine tre hovedsaker. Når Gahr Støre applauderer Naomi Klein i *Aftenposten* og tar til orde for folkelig mobilisering i klimakampen, gir det nye åpninger. Foreløpig kanskje mest for en tilspisset ideologisk debatt, om dybden i Støres (og Kleins) kapitalismekritikk.⁵² Men hvis vi tør å forutsette at Broen til framtiden, sesong 2, blir en enda større suksess enn fjorårets, kan det også åpne for at gater og torg fylles av framtidsfolket, på 1. mai flere steder i landet, under

kommunevalget gjennom klimavalgalliansens aktiviteter og i forbindelse med toppmøtet i Paris senere i år. Ingenting tyder på at budskapet om systemendring, som toppmøtedemonstrasjonene har hatt i hvert fall siden 2009, vil bli mindre sentralt i år.

Gitt den korte tiden vi har på oss, må det som kommer etter 2015, bli politisk enda større og modigere. Men byggesteinene for fagbevegelsens klimakamp er i ferd med å legges. Broen til framtiden betyr: (1) en kamp nedenfra, (2) som ikke vinnes alene, (3) som må føres mot norsk oljeutvinning, (4) må være for politisk styring, (5) må sikte mot en annen verden, men samtidig (6) utvikles kreativt her og nå, på alle mulige arbeidsplasser.

Kan seieren følge fagbevegelsens faner? I New York i september 2014 demonstrerte opp mot 400.000 mennesker. Fagbevegelsen var angivelig bare representert med om lag 10.000. Likevel, i mobiliseringen til demonstrasjonene løftet Bill McKibben frem fagbevegelsens potensiale spesielt: «Her er et banner jeg vet dere vil se på gatene i New York: *Klima/jobber. To kriser, en løsning.*»⁵³

Bare *tanken* på at fagbevegelsen kan stille seg i spissen for en folkelig klimabevegelse, er besnærende. Naomi Klein omtaler den «modige koalisjonen» bak den sør-afrikanske «One Million Climate Jobs» kampanjen med entusiasme.⁵⁴ Og begynnelsen på et mer klimaradikalt fagbevegelsesengasjement er, som jeg har vist i denne artikkelen, flere steder ganske god. Polariseringen mellom planeten og norsk olje og gass skjerpes, idet vi ser de blåblå putte 190 milliarder kroner – 44 operahus eller 82 Hardangerbruer – på «oljerulettene» i Barentshavet. Som Bellonas leder Frederic Hauge understreket, betaler staten «78 prosent av letekostnadene, uansett om oljeselskapene finner noe eller ikke.»⁵⁵ Dette må bremses og stanses, ved at staten heller bruker pengene på klimajobber. Broen til framtidens primære budskap blir derfor ikke bare vitenskapelig og etisk, men også økonomisk, stadig mer fornuftig.

I fagbevegelsen fins det både konservative og radikale krefter, og mange som er litt av begge deler. Når frontene skjerpes av en stadig mer åpenlys markedsliberalistisk regjering, om både arbeidsmiljø og atmosfærens miljø, bør de radikale kjenne sin besøkelsestid.⁵⁶ Lytter vi godt etter, og finner vi mot i vårt eget løvehjerte, kan vi – som det heter seg i andre vers av «Seieren følger våre» faner – høre kampluren gjalle på ny: «Nå skal atter framtid-folket samles fra bygd og fra by.»

(Januar 2015)

NOTER

- 1) Takk til en anonym fagfelle for kommentarer til et tidligere utkast av denne artikkelen.

- 2) Se <http://naturvernforbundet.no/klima/ikke-gi-konsesjon-til-klimakatastrofe-article32497-126.html>, P1s morgensendinger 16.1.2015, og <http://www.nrk.no/nordnytt/biskop-ber-for-boestopp-1.12156135>.
- 3) Se <http://broentilframtiden.com/>
- 4) A. Ytterstad, *100 000 klimajobber og grønne arbeidsplasser nå!* Oslo: Gyldendal 2013.
- 5) Fagforbundets Gunnar Steinholt skrev et notat vi la til grunn for 50.000 arbeidsplasser i havvind, mens Thomas Nygreen, 1. nestleder i Attac Norge, skrev notatet om 50.000 arbeidsplasser i transportsektoren. Se <http://broentilframtiden.com/boker/>
- 6) Forord, Jan Davidsen, Ytterstad, *100 000 klimajobber og grønne arbeidsplasser nå!* (se note 3), s.10
- 7) Den nylig avholdte klimafestivalen ble en stor suksess, og den hadde paragraf 112 i Grunnloven som hovedtema <http://klimafestivalen112.no/>
- 8) P. Bond, *Politics of Climate Justice: Paralysis Above, Movement Below*, University of KwaZulu-Natal Press, Durban 2012, s. 9-10.
- 9) E. Martiniussen, E. *Drivhuseffekten - Klimapolitikken som forsvant*. Manifest forlag, Oslo 2013.
- 10) M. Berners-Lee & D. Clark, *The Burning Question: We can't burn half the world's oil, coal and gas: so how do we quit?:* Greystone Books, Vancouver 2013, p. 14. J. E. Hansen, *Storms of My Grandchildren: The Truth About the Coming Climate Catastrophe and Our Last Chance to Save Humanity*, Bloomsbury, London 2009.
- 11) Bond, *Politics of Climate Justice* (note 5), s. 90-93; <http://www.theguardian.com/environment/2014/dec/02/yeb-sano-vocal-critic-west-dropped-lima-climate-talks>
- 12) Ytterstad, *100 000 klimajobber og grønne arbeidsplasser nå!* (se note 3). <http://www.tu.no/klima/2014/09/22/-verden-blir-avhengig-av-negative-utslipps-teknologier>
- 13) N. Klein, *This Changes Everything: Capitalism vs. The Climate*. Simon & Schuster, New York 2014.
- 14) S. Sweeney, *Climate Change and the Great Inaction – New Trade Union Perspectives*. Trade Unions for Energy Democracy Working Paper No. 2, New York 2014, s. 8. Lastet ned fra <http://unionsforenergydemocracy.org/wp-content/uploads/2014/09/TUED-working-paper-2.pdf>
- 15) S. Sweeney, «US trade unions and the challenge of 'extreme energy': the case of the TransCanada Keystone XL pipeline», i N. Räthzel & D. Uzzell, red., *Trade Unions in the Green Economy: Working for the Environment*, Routledge London 2012, s. 196–214.
- 16) Ytterstad, *100 000 klimajobber og grønne arbeidsplasser nå!* (se note 3), s. 29-30.
- 17) Sitert etter Klein, *This Changes Everything* (se note 10), p. 120.
- 18) A. Ytterstad, «Alle i samme båt?» I K. S. Orgeret & A. H. Simonsen (Eds.), *Elisabeth Eide: det utålmodige mennesket*, Unipub, Oslo 2010, s. 51-52; Sweeney, *Climate Change and the Great Inaction* (note 11), s. 8.
- 19) Econ Pöyry, *Grønn økonomi i Norge: Hva er det og hvordan få det til?* Econ-rapport, nr R-2011-062. Oslo 2011.

- 20) Jeg skriver mer om dette i en publikasjon som er under utgivelse: A. Ytterstad, «Climate jobs as tipping point - and challenge to Norwegian oil and climate change hegemony. Lessons learnt (so far) », i K. Borgnäs, T. Eskelinen, J. Perkiö, & R. Wardenius (Eds.), *The Politics of Eco Socialism - Transforming Welfare*, Routledge, London 2015. For en utdypning av hva jeg mener med olje og klimahegemoni, se Y. Nilsen, *En felles plattform?: norsk oljeindustri og klimadebatten i Norge fram til 1998*, Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo 2001.
- 21) Sweeney, *Climate Change and the Great Inaction* (se note 11), s. 2.
- 22) Se http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/cop20_ituccontribution_en.pdf
- 23) Som kan leses her http://www.velferdsstaten.no/Forsiden/?article_id=96527
- 24) Vi kom bare i gang med *retningen* på en klimaløsning nedenfra basert på vitenskapens mål, og har enda ikke levert «en ny utgave av denne håndboka der vi skisserer en mer konkret plan for å få ned de norske utslippene med 80% de neste tjue årene». Ytterstad, *100 000 klimajobber og grønne arbeidsplasser nå!* (se note 3).
- 25) <http://radikalportal.no/2014/11/11/et-lo-forbund-er-blitt-norges-gronneste-fagorganisasjon/>
- 26) N. Räthzel & D. Uzzell, «Mending the breach between labour and nature: environmental engagements of trade unions and the North-South divide», *Interface*, 4(2), 2012, 81–100; N. Räthzel & D. Uzzell, red., *Trade Unions in the Green Economy: Working for the Environment*. Routledge, London 2012.
- 27) En interessant rapport fra Lima for amerikanske Sierra Club (der undertegnede også kan skimtes på bildet), har en link der du kan skrive under på et viktig forsvar av Delgado. <http://www.sierraclub.org/coal/compass/2014/12/perus-fight-climate-and-social-justice>
- 28) <http://klimavalg2013.no/Klimavalgalliansen/>
- 29) <http://www.manifesttidsskrift.no/engasjement-forandrer-alt/>
- 30) <http://litteraturhuset.no/program/2014/11/nydebatt2011.html>
- 31) Se, for eksempel, intervjuet i *Dagens Næringsliv* under oljemessa i Stavanger sist høst, der han krever mer langsiktige investeringer fra oljeoperatørene, og sier «Vi er alle i samme båt.» <http://www.dn.no/nyheter/energi/2014/08/25/2159/ONS/krever-mer-langsiktige-selskaper>
- 32) http://frifagbevegelse.no/reportasjer/det_grnne_skiftet_293203.html
- 33) For en god diskusjon om symboler og realiteter, se <http://www.aftenbladet.no/meninger/Om-betegnelsen-symbolpolitikk-3515605.html>
- 34) *Klassekampen*, 17.10.2014
- 35) <http://barentsobserver.com/en/energy/2015/01/barents-oil-investments-will-be-financial-disaster-18-01>
- 36) Davidsen i Ytterstad, *100 000 klimajobber og grønne arbeidsplasser nå!* (se note 3), s. 10.
- 37) Bond, *Politics of Climate Justice* (se note 5), s. 128.
- 38) http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Store-Jo_-Rodd_-markedet-trengs-for-a-motivere-til-lavere-klimautslipp-7780417.html
- 39) Ytterstad, *100 000 klimajobber og grønne arbeidsplasser nå!* (note 3), s. 43.
- 40) Denne setningen er parafasert etter Antonio Gramsci, og oppsummerer både doktorgraden min og en nylig publisert artikkel om sunn fornuft om global

- oppvarming. Ytterstad, *Norwegian Climate Change Policy in the Media* (note 17); A. Ytterstad, «Good sense on global warming», *International Socialism*, 2014, 141–165.
- 41) <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Er-Naomi-Kleins-svar-pa-klimautfordringene-gode-nok-7758538.html>
 - 42) K. G. Høyer & P. Næss, «Interdisciplinarity, Ecology and Scientific Theory: The Case of Sustainable Urban Development», *Journal of Critical Realism*, 7(2) 2008.
 - 43) Ytterstad, «Good sense on global warming» (note 37), s. 147.
 - 44) A. Malm, *Det är vår bestämda uppfattning att om ingenting görs nu kommer det att vara för sent*, Atlas, Stockholm 20007, s. 247.
 - 45) P. Burkett, *Marxism and Ecological Economics*.: Haymarket books, Chicago 2009; Ytterstad, «Climate jobs as tipping point» (se note 17).
 - 46) L. Henriksson, *Slutkört*, Stockholm: Ordfront 2011.
 - 47) Rätzel & D. Uzzell, «Mending the breach between labour and nature» (se note 23), s. 95.
 - 48) Personlig observasjon fra møtet. Rapporten som var utgangspunktet for møtet var imidlertid mer for statlig intervensjon. Se <http://klimastiftelsen.no/en-kostnadseffektiv-og-virkningsfull-klimapolitikk/>
 - 49) I februar 2011 meldte *Dagens Næringsliv*: «DN har gjennomgått inntekten, skatten og lønnen til 40 oljemygger og deres toppsjefer. Mye leting, få funn, penger tilbake på skatten og millionlønninger til sjefene går igjen. Forklaringen er en ordning som Stortinget innførte i 2004, der selskaper som leter etter olje og gass, får refundert 78 prosent av letekostnadene av staten. (...) Nå advarer eksperter mot at å finne ny olje kan bli mer lukrativt enn å pumpe mer olje fra gamle oljefelt.» <http://www.dn.no/nyheter/energi/2011/02/21/lonnsfest-pa-statens-regning>
 - 50) M. Z. Jacobsen & M. A. Delucci, «Providing all global energy with wind, water, and solar power, Part I: Technologies, energy resources, quantities and areas of infrastructure, and materials». *Energy Policy*, 39(3), 2011, s. 1154–1169. doi:10.1016/j.enpol.2010.11.040
 - 51) *Aftenposten*, 10.01.2015.
 - 52) Se for ett av mange eksempler, <http://radikalportal.no/2014/11/17/har-naomi-klein-overbevist-gahr-store-om-at-kapitalismen-er-problemet/>
 - 53) <http://www.rollingstone.com/politics/news/a-call-to-arms-an-invitation-to-demand-action-on-climate-change-20140521>
 - 54) Klein, *This Changes Everything* (se note 10), s. 127.
 - 55) <http://www.aftenbladet.no/energi/kommentar/Legger-190-mrd-i-oljerulletten-3613302.html/> Jf. også note 50.
 - 56) Denne artikkelen rakk akkurat å få med seg Morten Strøksnes gode kommentar om «Ernas karneval», <http://www.aftenbladet.no/meninger/kommentar/Ernas-karneval-3622297.html>